

Asiantuntija:
Ossi Savolainen
maakuntajohtaja
Uudenmaan liitto

Eduskunnan hallintovaliokunta

HaV@eduskunta.fi

Kirjallisen asiantuntijalausunnon toimittaminen

Hallituksen esitys HE 241/2020 vp eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi ym.

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt asiantuntijalta kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa valiokunnan 2.3.2021 pidettävää kokousta varten.

Uudenmaan maakuntajohtajana annan seuraavan lausunnon, joka pohjautuu maakuntahallituksen lausuntoon 14.09.2020 § 100, joka on tämän lausunnon liitteenä:

Asiantuntijalausunto

Uusimaa on Suomen sekä suurin väestökeskittymä että työpaikka- ja talousalue, joka poikkeaa muista maakunnista olennaisesti muun muassa suuren väestömäärän, nopean kansainvälistymisen sekä kansallisesti merkittävän taloudellisen toimeliaisuuden suhteen. Seudun heijastusvaikutus yltää pitkälle Helsingin seudun, Uudenmaan sekä valtion rajojen ulkopuolelle. Erityisesti pääkaupunkiseutu kilpailee osaamisesta, investoinneista ja yrityksistä vähintään eurooppalaisessa sarjassa. Monelle toiminnolle ainoastaan ulkomaat ovat vaihtoehto toimimiselle Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla.

Samanaikaisesti erityisesti väestönkasvu ja väestön ikääntyminen aiheuttavat huomattavia kustannuksia Uudellamaalla lisääntyneiden palvelu- ja investointitarpeiden muodossa. Myös nopeasti kasvava vieraskielisten määrä lisää merkittävästi Uudenmaan palvelutarpeita ja -kustannuksia. Siksi on hyvä, että rahoituskriteereissä on vieraskielisyyslisä. Uudenmaan liitto pitää erityisen tärkeänä, että tulevassa sote-rahoitusjärjestelmässä turvataan

maakunnan kuntien riittävä investointikyky ja rahoituksellinen asema. Tämä on perusedellytys globaalisti kilpailukykyisen maakunnan rakentamiselle.

Rahoitusmallin laskentatapa Uudenmaan kunnille kestävä

Välillisten kansallisten heijastusvaikutusten rinnalla Uusimaa maksaa valtionosuustasauksina jo nyt muun Suomen hyvinvointia vuosittain lähes 600 miljoonaa euroa. Esityksen alustavien laskelmien mukaan Uudenmaan viiden sote-maakunnan valtiontasaus kasvaisi siirtymäkauden eli vuosien 2023-2029 aikana tästä vielä 1,25 miljardia euroa. Hallituksen esityksen mukaan Uudenmaan kuntien osalta talouden tarkastelu tehtäisiin tasapainon muutoksen perusteella, jolloin tarkastelussa otettaisiin huomioon hyvinvointialueille siirtyvät tulot ja kustannukset sekä rahoitusjärjestelmiin esitettävät muutokset. Esityksessä myönnetään, että 15 Uudenmaan kunnan tasapainotilanne heikkenee uudistuksen johdosta sisältäen useita kohtuuttomuutta suurina vähennyksiä kuten Kauniainen -291, Sipoo -150, Porvoo -146, Espoo -138, Siuntio -106, Kerava -93, Inkoo -74 ja Kirkkonummi -67 euroa asukasta kohden.

Uudenmaan liitto on vakavasti huolissaan maakunnan kuntien talouden kestävydestä. Uudenmaan liitto kiinnittää myös yleisesti huomiota uudistuksen rahoitusratkaisuun, jossa käytännössä kaikki uudistuksesta aiheutuvat talouden muutosvaikutukset kohdistuvat kuntiin ja kuntatalous yksin toimii näiden muutosvaikutusten tasaajana. Muutoksilla on merkittäviä vaikutuksia kuntien talouden tasapainoon ja ne uhkaavat heikentää olennaisesti monien kuntien ja kaupunkien investointikykyä.

Hallituksen esityksen mukaan Uudenmaan rahoitusratkaisu olisi samanlainen kuin muualla maassa, sillä Uudenmaan rahoitusratkaisu ja verovaikutukset eivät voisi poiketa maan muiden hyvinvointialueiden vastaavista, joten kuntien tuloja ja kustannuksia siirtyisi samoilla perusteilla kuin muualla maassa. Uudenmaan liitto huomauttaa, että esitetyt rahoituksen määräytymisperusteet ottavat useat Uudenmaan erityispiirteet heikosti huomioon. Nyt hallituksen esityksen mukaan valtaosa yleiskatteisesta rahoituksesta määräytyy kuitenkin sairastavuuteen ja sosioekonomisiin tekijöihin perustuvan sote-palvelukertoimen perusteella. Vain pieni osa rahoituksesta määräytyy asukasmäärän, vieraskielisyyden ja asukastiheyden pohjalta.

Hallituksen esityksen perusteella Uudenmaan kuntien suhteellinen velkaantuneisuus tulee kasvamaan, kun nykyinen lainakanta jää kuntien vastuulle samalla, kun niiden tulot vähenevät. Uudistus lisää näin kuntien rahoituksellista epävarmuutta sekä heikentää useiden kuntien investointikykyä. Tulopuolen supistuessa kuntien investointitarve ei kuitenkaan vähene. Maakunnan kasvavat kunnat tarvitsevat myös jatkossa uusia kouluja ja varhaiskasvatuksen palveluja sekä maankäytön ja logistiikan investointeja.

Esitetty rahoitusmalli kohtelee epäoikeudenmukaisesti useita Uudenmaan kuntia, jotka ovat pystyneet rakenteellisilla uudistuksilla pitämään sote-kustannukset keskiarvoa alempana. Näitä kuntia ei tulisi rangaista tehokkaasta taloudenpidosta heikentämällä talouden tasapainoa siirtymäkauden aikana.

Esityksen malli, jossa kunnilta siirtyvät pelastustoimen kustannukset jaetaan uudelleen sote-maakunnille käyttäen kertoimina asukasmäärää (65 %), asukastiheyttä (5 %) ja riskitekijöitä (30 %) on pääosin perusteltu. Pelastustoimen rahoituksen pohjana oleva laskennallinen rahoitus (noin 124

miljoonaa euroa) eivät kuitenkaan tule riittämään. Nykytilassa kuntien siirtyvissä laskennallisissa kustannuksissa ei ole huomioitu valtakunnallisten järjestelyjen, esimerkiksi satamien, lentokenttien suojaamiseen liittyviä kustannuksia, joten rahoituspohja on tältä osin riittämätön. Esitetty rahoitusmalli voi pahimmillaan jopa heikentää ja kansalaisten ja yhteiskunnan turvallisuutta.

Koronaviruspandemia rokottanut Uudenmaan kuntien taloutta muuta maata voimallisemmin

Jo yksin sote-uudistus aiheuttaa kuntien tulevien vuosien talouteen poikkeuksellista epävarmuutta. Niin ikään uudistusta suunnitellaan toimeenpantavaksi keskellä koronaviruspandemiaa (covid-19), jolla on ollut ja tulee olemaan vielä pitkään merkittäviä vaikutuksia niin kuntien talouteen kuin käytössä oleviin resursseihin.

Kaksi kolmasosaa todetuista koronatapauksista on Uudeltamaalta. Tämä on aiheuttanut maakunnan vientivetoiselle elinkeinoelämälle muuta maata selkeästi suurempia, pitkäaikaisia haittoja. Uudenmaan muuta Suomea vahvemmin verotulojen varassa elävien kuntien näkökulmasta koronatilanteen seuraukset ovat dramaattisia.

Heikentynyt kuntatalous ja koronavirusepidemia vaikuttavat myös uudistuksen laskelmiin. Koronaepidemia vaikuttaa kaupunkien ja kuntien tuloihin ja menoihin merkittävästi tulevina vuosina. Uudistuksen pysyväksi osaksi kuntien valtionosuuteen jääviä siirto- ja tasausmekanismeja ei voida perustaa näiden vuosien tietoihin.

HUS:n rahoitus turvattava

Uudenmaan erilliskäytössä Uudenmaan hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla olisi ensisijainen järjestämisvastuu HUS:in toiminnan rahoittamisesta, ohjaamisesta sekä asukkaiden palveluketjujen ja –kokonaisuuksien yhteen sovittamisesta. Uudenmaan liitto katsoo erityisen tärkeäksi, että HUS:n rahoitus turvataan myös jatkossa. HUS vastaa keskitetyistä valtakunnallisista erityistehtävistä ja hoitaa ison yliopistosairaalan toimintaa. HUS:n laskelmien perusteella esitetty rahoitusmalli leikkaisi sen rahoitusta yli 100 miljoonaa euroa vuodessa. Henkilötyövuosiksi muunnettuna tämä tarkoittaisi noin 1 500 henkilötyövuoden pysyvää vähennystarvetta. Suomen johtavan ja ainoan laajasti kansainvälisellä tasolla toimivan yliopistosairaalan rahoitusleikkaus heikentäisi koko maan erikoissairaanhoidon järjestelmää. Keskeinen puute hallituksen esityksessä on se, ettei siitä edelleenkään ilmene, miten HUS:n rahoitus turvataan uudistuksen toteutuessa.

Hallituksen esityksessä on otettu hyvin huomioon Uudenmaan erilliskäytön riskkejä. Riskinä on muun muassa se, että osan erikoissairaanhoidosta erottaminen muusta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä voi jättää tämän osan erilliseksi muista Uudenmaan hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystalouksista ja ettei palvelujen yhteensovittaminen onnistu riittävällä tavalla. Riskiä pyritään hallitsemaan useilla keinoilla, säätämällä siitä, että HUS-järjestämissopimuksessa on sovittava palveluketjujen määrittämisestä, Uudenmaan hyvinvointialueiden ja HUS:n työnjaosta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä koskevat valtakunnalliset tavoitteet koskisivat myös HUS-yhtymää ja se olisi jäsenenä sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnassa. Näin hallituksen esityksen mukaan varmistettaisiin, että alueen asukkaat saisivat palvelut yhdenvertaisesti asuinpaikkakunnasta riippumatta.

Lopuksi Uudenmaan liitto pitää positiivisena, että aiemmat termit "sote-
maakunta" ja "maakunta" on korvattu termillä "hyvinvointialue". Alkuperäinen
terminologia olisi aiheuttanut epäselvyyksiä muun muassa EU-tasolla ja
muissa kansainvälisissä yhteyksissä.

Kunnioittavasti

Ossi Savolainen
maakuntajohtaja
Uudenmaan liitto

040 589 8415
ossi.savolainen@uudenmaanliitto.fi

Jakelu

Eduskunnan hallintovaliokunta
Uudenmaan liitto / kirjaamo

Tiedoksi